

Les Dones* del PSUC

* Fins fa tan sols unes dècades, la història de Catalunya i Espanya l'han escrit majoritàriament els vencedors de la Guerra Civil des de la perspectiva dels que van guanyar. Fa pocs anys s'ha iniciat una tasca de recuperació de la memòria històrica, però en general el punt de vista ha continuat sent masculí i no s'ha parat una especial atenció a les dones que van viure en primera persona la República, la Guerra Civil, la postguerra i la transició, menys encara a les dones militants del PSUC i de les JSUC. Elles són les protagonistes del treball que està realitzant Dones amb Iniciativa perquè les seves vivències no es perdin en l'oblit. El primer pas del treball ha consistit en la recerca de testimonis escrits que hi fessin referència. Aquesta exposició en mostra un resum. El pas següent és trobar les militants del PSUC i de les JSUC que encara són vives per entrevistar-les personalment i recollir els seus testimonis, perquè el relat de les seves vides dona forma i sentit a la nostra memòria històrica.

La Segona República

* El PSUC va ser una organització fortament masculinitzada dins la qual es va potenciar de seguida una secció exclusivament femenina. Els avenços polítics i socials que es van refermar durant la Segona República van afavorir la il·lusió per la política i la consegüent mobilització de les dones que hi van entrar a militar. Lina Ódena, que va tenir al seu càrrec la secretaria de les JSUC durant un any i mig, va començar a militar en el comunisme l'any 1930, i Margarida Abril i Tomasa Cuevas, l'any 1931.

Les dones al PSUC i a les JSUC

* Amb excepcions com la de Dolors Piera i Reis Bartral, que eren mestres, en general les dones que van militar al PSUC i a les JSUC des dels seus orígens venien de famílies obreres que només els havien pogut proporcionar estudis primaris, havien començat a treballar des de molt joves i, sovint, havien fet seva la militància comunista del pare o l'avi.

Durant la guerra, les dones van arribar a representar el 15 % de la militància del PSUC i, tot i que no van tenir un paper important dins la direcció del Partit, van participar en la creació de la Unió de Dones de Catalunya. En canvi, les dones joves van arribar a ser més del 80 % de la direcció de les JSUC i van potenciar la creació de l'organització interpartidista Aliança Nacional de la Dona Jove. La majoria d'aquestes joves dirigents van sobresortir després en la militància clandestina del PSUC.

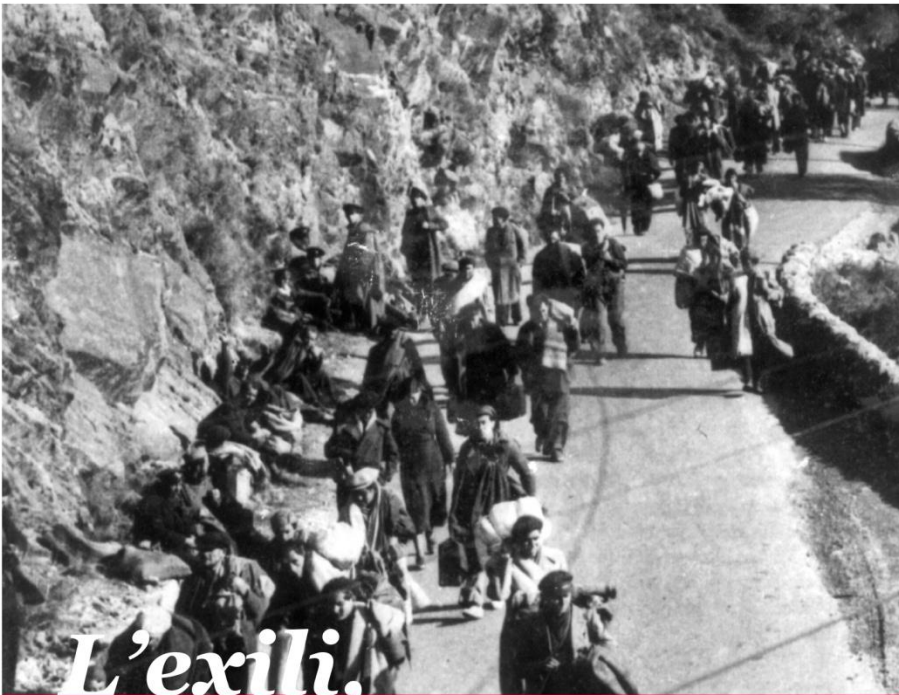
A diferència de les dones del PSUC i de les JSUC que s'incorporaren al partit durant la guerra, entre les dones que van tenir càrrecs de responsabilitat dins el Partit durant els anys seixanta i setanta hi havia moltes estudiants i professionals lliberals, que venien de famílies catalanes d'extracció mitjana que els havien pogut proporcionar estudis. El PSUC ja no era un partit exclusivament de classe obrera.

La Guerra Civil

* Quan els homes van marxar al front, algunes dones van ocupar els càrrecs de direcció del Partit. A la 1a Conferència de Dones del PSUC, Carme Julià hi feia referència dient: «Los hombres no han de ver, en la sustitución, hechos de dualismo y competencia, por tratarse de una cosa puramente transitoria y que cesaría una vez ellos hubieran vuelto del frente.»

Algunes dones també van marxar al front. Les milicianes, com Lena Imbert, Caritat Mercader i Lina Ódena, van ser les heroïnes del Partit. Lina Ódena es va disparar l'última bala que li quedava a la pistola en veure que estava a punt de caure en mans de l'enemic. Però al front el treball d'homes i dones estava dividit i la majoria de dones hi van fer tasques de suport. És el cas de Manola Rodríguez, Margarida Abril i Lola Casadellà.

L'exili, i la deportació

* En acabar la Guerra Civil, moltes dones van marxar a l'exili a França amb fills petits, malalts o pares vells a càrrec. Allà van crear la Unió de Mujeres Antifascistas Españolas (UMEA), dins la qual hi havia la Unió de Dones de Catalunya (UDC), on van participar activament les dones del PSUC. La UDC va ser presidida per Reis Bartral. Margarida Abril, Pilar Azuara i Lourdes Giménez es van incorporar a la direcció clandestina del Partit a París. Soledad Fernández, Maruja Cánovas, Carmen Brufau i Lena i Oddulia Imbert van sortir després cap a la URSS. Trinitat Revoltó va ser deportada a Còrsega. Les dones comunistes que van participar a la Resistència francesa feien d'enllaç, subministraven aliments, exercien d'infermeres, eren les encarregades de la solidaritat a les presons i transportaven armes i propaganda. Neus Català va organitzar la lluita guerrillera de les muntanyes, i va ser deportada a Ravensbrück, com Constanza Martínez Prieto i Mercedes Núñez Targa. Carme Juanos va morir a França cremada pels hitlerians. Algunes dones, com Margarida Abril, van ser enviades pel partit a Espanya el 1944 per a reconstruir les JSUC.

La Repressió

* Tant les dones que no van marxar d'Espanya com les que les autoritats franceses van retornar a la força en declarar-se la segona Guerra Mundial, van patir les tortures dels interrogatoris, el rebuig i la humiliació dels veïns i la presó. Soledad Real va passar setze anys a les presons franquistes. A Maria Domènech li van imposar cadena perpètua i a Teresa Hernández li van dictar pena de mort, tot i que després li fou commutada.

Algunes dones van restar amagades, d'altres, com Tomasa Cuevas, van passar a lluitar amb els maquis fent d'enllaç, perquè també a les guerrilles les dones tenien funcions de suport.

L'any 1947 es va desarticular la Comissió Politicomilitar del Front Guerriller i l'aparell de propaganda del PSUC. Van detenir càrrecs de diferents comitès centrals, entre ells el de la Unió de Dones de Catalunya.

La clandestinitat

* El PSUC va ser l'únic partit organitzat en el marc de la clandestinitat a l'interior del país. Durant els anys 60 i 70 l'oposició antifranquista era cada cop més plural socialment i culturalment, cosa que es reflectia dins el Partit.

En els anys 60 va néixer el primer nucli universitari. Moltes dones que van ingressar al PSUC i a les JSUC al final de la clandestinitat provenien de Bandera Roja.

També hi van entrar a militar dones que havien començat la seva activitat política dins grups d'escoltes laics i religiosos.

Seguint l'ideal de justícia social, l'estratègia del Partit era enfortir el sindicat i constituir la CONC. Moltes dones militaven alhora al PSUC i a CCOO, i van forjar un sentiment de comunitat a través de les associacions de veïns. Algunes d'elles imprimien a casa seva premsa clandestina i octavetes que després repartien de manera il·legal als carrers i als mercats.

La Transició

* A les portes de la transició, la direcció del Partit va treure a la llum els problemes considerats propis del món femení. El PSUC va impulsar la primera Assemblea de Dones, que va donar lloc al Moviment Democràtic de Dones. El moviment va ser perseguit pel franquisme fins que va desaparèixer.

Tot i que els dirigents del Partit deien tenir present la situació de la dona i assumir la lluita per la seva emancipació, els cartells de les eleccions de 1977 mostren la dona com a membre de la família tradicional jerarquitzada i com a mestressa de casa que va al mercat. La dona entrava al mercat laboral però continuava portant sola la càrrega de la família i la llar.

ser mare
és una decisió lliure,
no una imposició.

Llei d'Avortament

La legalització del PSUC

* El PSUC va viure el màxim creixement de la seva activitat durant els anys 70. Va ser legalitzat poc abans de les primeres eleccions democràtiques, l'any 1977, moment en què les dones constituïen prop d'un 25 % de la militància, tot i que només representaven un 9 % de la direcció del Partit.

Els anys 80 va davallar el nombre de militants del Partit i també el nombre de dones. Entre 1979 i 1987 hi va haver tres alcaldesses del PSUC a Catalunya: Anna Bosch i Parera, Antònia Castellana i Aregall i Carme Coll i Tryol. Malgrat l'escàs nombre de dones militants, van ser els anys en què el Partit va fer més visible la lluita per l'alliberament de la dona mostrant-se favorable al divorci i a l'avortament.

Les Dones*

del PSUC

* Margarida Abril González; Vicenta Agustín Espert; Maribel Almansa; Dolores Arbonés; Amparo Arranz Castillo; Isabel Aunió Morro; Montserrat Avilès; Isabel Azuara; Carmina Balaguer i Muñoz; Magda Ballester Sirvent; Clotilde Ballesteros; Adela Barquín Cobo; Carme Bassoles; Laia Berenguer; Maria Bergua; Maria Bigordà Montmany; Bibiana Bigorra i Señán, «Carlota»; Josepa Blanes, «Reis Bartral»; Remei Bona Puigvert, «Anna Martí» i «Teresa Claramunt»; Teresa Bonet, «Leonor Bornau»; Maria Rosa Borràs Borràs, «Glòria» i «Marta»; Anna Bosch i Pareras; Carmen Brufau; Lolita Brugalada; Teresa Buigas Poveda; Teresa Eulàlia Calzada; Dolores Calvet; Maruja Cánovas; Lola Casadellà; Josefina Casals; Carme Casas Godessart; Antònia Castellana i Aregall; Conchi Castellano Remesal «la Pasionaria de Piher»; Neus Català Pallejà; Clara Claramunt; Pilar Claver; Mercedes Clota; Carme Coll; Montserrat Comas; Teresa Comellas; Maria Comellas Doñate; Angelina Comte; Paquita Coronel; Tomasa Cuevas Gutiérrez; Maria Dern; Adoración Díez Hernando; Maria Domènech; Candelària Escolà; Maria Ángeles Expósito Gómez; Soledad Fernández; Resurrección Fernández Páez; Encarna Fernández Soria; Dolores Folch; Teresa Fortuny Solà; Maria Ángeles Franco Sala; Julia Froilán Oviedo; Trinidad Gallego Prieto; Celia García López; Teresa Gebelli; Lourdes Giménez; Ester Gimeno; Núria Gispert; Aurora Gómez Cano; Maria González; Maria Hernández; Teresa Hernández; Aurora Huerga Barquín; Lena Imbert; Oddulia Imbert; Justa Jiménez Moreno; Juliana Joaniquet; Carme Juanos; Carme Julià; Margarida Junqué Pérez; Mercedes López Arroyo; Isabel López López; Cinta Llorens Sanz;

* Eloïna Malasecheverría; María Flores Manjón; Constanza Martínez Prieto; Eulalia Martínez; Flora Martínez; María Dolores Martínez Gallego; Ana Mayoral; Caritat Mercader; Montserrat Milià Coromina; Olga Miralles Fossas; Pepita Monné Mola; Flora Monreal; Josefa Moral Siles; Anna Moratón Saenz; Consol Moreno Monterroso; Paqui Muñoz Pérez; Josefa Navarro Arroyo; Maria Noguera Tardà; Mercè Núñez Targa; Paulina Ódena García; Mercè Olivares; Carmen Ortega Company; María Ovalle Cuevas; Maria Palau; Angelina Palomes; Teresa Pàmies Bertran, «Núria Pla»; María José Pardo Lanuza; Clara Parramon Homs; María Antonia Paluzy; Raquel Pelayo; Maruja Pelegrín; Mercedes Pérez; Justí Pérez Picazo; Neus Pérez Susin; Roser Pérez; Manuela Pi Ruiz; Llibertat Picornell; Dolores Piera Llobera; Maria Dolores Plans; Carmen Povedano Marín; Teresa Prat; Victòria Pujolar; Carme Quinquillà; Àngela Ramis; Aurora Ramos; Josefa Ramos; Soledad Real López; Francisca Redondo Cubero; Perpètua Rejas; Trinitat Revoltó; Carola Ribaudi Martí; Maria Ángeles Rivas; Armanda Rodríguez; Manola Rodríguez Lázaro; Montserrat Roig; Conxita Roig Frasquet; Epifanía Román Rodríguez; Maria Carmen Rueda García; Maruja Ruiz; Núria Sales; Maria Salvo Iborra, «Cionin»; Narcisa Sampere, «Sisa»; Maria Eugènia Sánchez Carraté; Concepción Sánchez Medina; Carme Sánchez Ruiz; Vicenta Santiago Montilla; Dolores Sanz; Aurora Segrià; Ascensió Solé; Maria Rosa Solé; Maria Tarrida Tarrida; Laura Tremosa; Teresa Vallejos; Josefina Veciana; Maria Vendrell; Isabel Vicente García; Georgina Villanueva Sánchez; Pilar Yagüe Pi.

Continuem amb la recerca

* Continuem treballant per reconstruir la història de “Les Dones del PSUC”

Aquests són els noms de les dones del PSUC i de les JSUC de qui hem trobat testimoni bibliogràfic. Si coneixeu alguna d'aquestes dones o altres que també van militar al PSUC i a les JSUC però no apareixen a la llista de noms, us demanem que ens digueu com podem posar-nos en contacte amb elles o a obtenir-ne més informació.

Ens podeu fer arribar la informació - els seus noms i telèfons o el lloc on podem trobar-les o altres referències— a través del correu

Les Dones* del PSUC

* Direcció
Dones amb Iniciativa

Coordinació
Maria de la Fuente
Marta Martínez
Alicia Peralta

Comissaria
Sonia Gómez

Disseny, producció i muntatge
Eva Marín

Recerca
Soledad Bengoechea

Organitza

donesICV
amb iniciativa

Col·labora

**nous
horitzons**
fundació

Amb el suport de

 Generalitat de Catalunya
Departament de Relacions Institucionals
i Participació
Programa per al Memorial Democràtic